

A vis maior helyzetről... és a bogárfertőzés elhárításáról

Az elmúlt hónapokban eddig soha nem tapasztalt válsággal nézett szembe a Pannonhalmi Főapátság. A nemzeti kulturális vagyon és a világörökség jelentős részét őrző könyvtárát bogárfertőzés támadta meg.

Tudomásunk szerint Magyarországon ilyen méretű, muzeális állományt érintő fertőzésre nem volt eddig példa.

A kialakult krízis azonnali beavatkozást igényelt.

A könyvtárat 2025. június 1-től be kellett zárni a turisták, a látogatók és a kutatók elől.

A takarítónőnk rutintakarítás közben észlelt valamiféle nem könyvtári és nem háztartási port.

A problémát megmutattuk a restaurátorunknak (Fehrentheil Henriette – Ars Alba Restaurátor Bt.).

Mint a könyvtár vezetője, az ő segítségével kerestem meg elsőként a Néprajzi Múzeumban tevékenykedő Múzeumi Állományvédelmi Bizottságot, majd az OSZK-t – mindkét helyről kaptunk a gyűjteményre vonatkozó szakvéleményt. A Pannon Proteckt Kft. (vezetője Román Árpád) segítségével átvizsgáltuk a bútortárat is – ebben kártevőt nem találtunk, „csak” a könyveket kezdte el pusztítani a közben azonosított ún. kenyérbogár (*Stegobium paniceum*).

A kár pontosabb felmérésében, valamint a technológia (anoxiás eljárás) kiválasztásában a Hajdu Zsófia Edit vezette Pre-Con Kft. volt a segítségünkre. Mint tudjuk preventív és még inkább kárelhárító állományvédelmi munkát Magyarországon egyedül ők végeznek.

A könyvtár munkatársai a megfelelő szakemberek megszólításával haladéktalanul megkezdtek tehát a kármentesítési feladatok és az átfogó állományvédelmi munka előkészítését.

Ennek fontos része volt, hogy a szakértő jelentések birtokában a bencés rend, mint tulajdonos és a Pannonhalmi Főapátság, mint fenntartó elé tártuk a problémát.

A Főapátság a könyvtárral kapcsolatban „krízis üzemmódba” kapcsol, felállt a projektért felelő menedzsment (Dejcsics Konrád atya, a Főapátság gyűjteményeiért is felelős kulturális igazgatója, Bokros Márk atya, perjel, Mészáros István szolgáltatási igazgató) és megkezdte a munkát a projektfelelős (Molnár Andrea – a projektiroda vezetője.) A szakmai egyeztetéseken Ásványi Ilona, a könyvtár igazgatója is részt vett.

A menedzsmentnek a Főapátsággal, a bencés renddel, mint tulajdonossal együttműködve kiemelt feladata lett a forrásteremtés. Szinte azonnal segítségünkre sietett a Miniszterelnökség, a Kulturális és Innovációs Minisztérium és Energiaügyi Minisztérium. A forrásteremtésben jelentős szerepe volt a fundraisinget vivő munkatársaknak (Dejcsics Konrád atya, Nyíróné Kardos Anna)

A kommunikációért felelős vezetők (Kormos Gyula és Dinya Beáta) el kezdtek dolgozni azon, hogy hogyan kommunikáljuk és dokumentáljuk ezt a vis maior helyzetet. Elkészült egy honlap melyen tájékoztattuk a közvéleményt a kialakult helyzetről és a könyvtárban folyó munkáról.

A Pre-Con szakvéleménye, majd munka- és árajánlata nyomán, a 2025. május 22-én tartott országos sajtótájékoztatón Kormos Gyula, a Főapátság kommunikációs felelőse koordinálásával Dejcsics Konrád, Hajdu Zsófia és Ásványi Ilona tájékoztatta a sajtó képviselőit a könyvtárban kialakult helyzetről és jelezték, hogy a könyvtár, előre láthatóan, hét hónapra bezár.

Ezután az együttérző levelek és telefonhívások mellett pénzbeli támogatásokat, a technológiára vonatkozó felajánlásokat kaptunk – voltak, akik a munkaerejükkel is készek voltak segíteni bennünket.

A feladat kettős volt:

1. a bogárfertőzés elhárítása
2. és az állományvédelmet biztosító „gépészet” kiépítése

A bogárfertőzés elhárításával kapcsolatban járulékos munka volt: a polcok (2200 m) és a galériában a fa padlózat fertőtlenítése (Pannon Proteckt Kft. – vezetője Román Árpád) és javítása (PannonFa 2002 Bt. – vezetője Gyimesi László). Szükséges volt a gyűjtemény egy részének mozgatása az emeletről (M-PaKK Bt. – vezető: Maurer Péter) és közben többszöri, minden sarkot, a legfelsőbb polcokat is érintő takarítás (Főapátság munkatársai), végül a könyvespolcok rácsos ajtóinak javítása (Főapátság munkatársai).

A Pre-Con a 2025. június 9-vel kezdődő héten kezdte el a munka első fázisát, a könyvek (mintegy 100.000 kötet) ládába helyezését (3000 láda) és becsomagolását speciális fóliába. 8-16 ember napi 8 órában végezte ezt a munkát. A 151 csomagban (bálákban) oxigénmentes környezetet alakítottak ki, ebben 6 hétig kellett tartani a könyveket. Ez a munka a vállalt ütemben augusztusig tartott.

Július 3-án ismét sajtótájékoztatót tartottunk Vincze Máté, a közgyűjteményekért és kulturális fejlesztésekért felelős helyettes államtitkár és Hortobágyi T. Cirill főapát úr részvételével. A média képviselői beléphettek a könyvtárban a munkaterületre, ahol Hajdu Zsófia, Dejcics Konrád és Ásványi Ilona válaszolt a kérdésekre Kormos Gyula moderálása mellett. A fogadóépületben megnézhatték a könyvtárteremből leköltöztetett, a Kert kulturális évadra készült időszak kiállítást és a könyvtár és levél kincseit bemutató kiállítási nemesmásolatokat és molinókat. Rollupokon információkat osztottunk meg a könyvtárban kialakult vis maior helyzetről is. Bemutattuk a foglalkoztatásarkot is, ahol Legyél te is könyvmentő! címmel játékra hívtuk a gyerekeket.

Augusztusban megtörtént a polcok fertőtlenítése és javítása – az e munkákat végző cégek is tartották a határidőket.

Szeptember 1-jén a Pre-Con munkatársai, akikhez restaurátorok is csatlakoztak, elkezdték a csomagok kibontását – minden egyes kötetet kézbe véve mikroszálas kendővel és porszívóval megtisztítottak és a helyére raktak. Nagy örömről van szó! Amikor egy-egy polc elkészült, fóliával fedték le, hogy a takarítás közbeni portól megvédjék a megtisztított könyveket. Ez a munka is megfelelő ütemben haladt, december elejére fejeződött be.

A visszarendezés során feljegyzéseket készítettek az egyes kötetek állapotáról. Ezeknek az adatoknak az összesítése még folyamatban van. Az adatok birtokában egy térkép is készül a teremkönyvtár egyes részeinek fertőzöttségéről.

Ezután a Főapátság munkatársai megjavították a könyvszekrények-polcok rácsos ajtóit és az informatikusok kiépítették egy olyan rendszert, melynek segítségével lehetségessé vált a hőmérséklet és a páratartalom számítógépes monitoringozása a nagyteremben.

Karácsonyra sikerül visszaállítani a teremkönyvtár enteriőrjét: helyére kerülnek a különböző tárlók, a földgömb, a kordonok stb.

Az első ütem – a rovarfertőzés elhárítása – közben elkezdődött a preventív állományvédelmet biztosító gépészet megterveztetése és engedélyeztetése.

Az első ütem zárására, a könyvtár ünnepélyes átadására a Magyar Kultúra Napja hetében, január 20-án került sor.